
JUGOSLAVIJA, SAD I KOREJSKI RAT 1950. GODINE

Zlatko Ivanović

In time when the Korean War broke out Yugoslav position in the international relations was very difficult. Yugoslavia was approaching the West while confronting the USSR and distancing from the Eastern Block, but without wishing to come quite close. Yugoslavia had good reasons to fear that the Korean scenario could reoccur in the Balkans.

U doba izbijanja Korejskog rata 1950. godine, jugoslovenska pozicija u međunarodnim odnosima nije bila nimalo lagodna, jer sukobljavajući se sa Sovjetskim Savezom (SSSR-om) i udaljavajući se od njega, približavala se Zapadu s namjerom da mu se sasvim ne približi. Na neki način to je nalikovalo poziciji nesvrstanosti, ali nesvrstanost u to vrijeme nije još postojala niti kao politika, niti kao pokret. Tada je to bilo oštro konfrontiranje sa SSSR-om i zemljama Kominforma i oslanjanje na Sjedinjene Američke Države (SAD) sa kojima se Jugoslavija ne samo do juče konfrontirala, već se i dalje nastavila konfrontirati u nekim političkim tačkama, za nju vrlo značajnim, kao što je na primjer bila tršćanska kriza. Cilj je bio da se ne pokori SSSR-u i da se ne zamjeri SAD-u. To se može dobro ilustrirati na primjeru Korejskog rata. Kada je izbio Korejski rat, jugoslovenska pozicija je bila nelagodna. Pošto je i sama bila u sukobu sa

SSSR-om i zemljama Kominforma, Jugoslavija je s pravom strahovala da bi se korejski scenario mogao reprizirati na Balkanu.¹

Značajan momenat u probijanju političke izolacije Jugoslavije predstavljala je odluka da se Jugoslavija kandiduje za nestalnog člana Savjeta bezbjednosti Organizacije ujedinjenih nacija (OUN) donijeta na sjednici Politbiroa Centralnog Komiteta Komunističke Partije Jugoslavije (CK KPJ) 30. avgusta 1949. godine.² Ona je bila uperena protiv pokušaja sovjetske delegacije da održi spor u internoj oblasti jugoslovensko-sovjetskih odnosa.³ Osim diplomatskog i propagandnog smisla, ova odluka imala je i određeno bezbjednosno značenje. U jugoslovenskom rukovodstvu je vladalo mišljenje da će upravo u ovom organu progovoriti sa ove uticajne međunarodne tribine i aktivno se uključiti u rješavanje svjetskih problema na najvišem nivou. Dok su Sovjeti predložili Čehoslovačku, Generalni sekretar OUN Trygve Lie je krizu jugoslovensko-sovjetskih odnosa u vrijeme kandidature Jugoslavije za nestalnog člana Savjeta bezbjednosti vidio kao „opasniju od blokade Berlina“. Lie je pozvao SAD da ne daju podršku Jugoslaviji jer bi SSSR navodno mogao napustiti OUN. Međutim, Jugoslavija je, uz svesrdnu diplomatsku podršku SAD-a u ponovljenom glasanju, izabrana u Savjet bezbjednosti (sa Ekvadorom i Indijom) dvotrećinskom većinom sa mandatom od 1. januara 1950. do 31. decembra 1951. godine. Jugoslaviju je u Savjetu bezbjednosti

¹ Ranko Petković, *Jedan vek odnosa Jugoslavije i SAD*, Beograd 1992, str. 127.

² Arhiv CK SKJ III/42 i Edvard Kardelj, *Ekspoze u Narodnoj skupštini FNRJ* od 26. IX 1949. u: *Problemi naše socijalističke izgradnje*, t. III. str. 77.

³ Milovan Đilas, *Povodom izbora Jugoslavije u Savjet bezbjednosti u Stav Jugoslavije na IV zasijedanju OUN*, Beograd, Politička biblioteka Narodnog fronta, 1950, str. 24.

predstavljao Dr Aleš Bepler, sa zamjenikom Đurom Ninčićem.“⁴

SAD su u jugoslovenskom izboru u Savjetu bezbjednosti vidjele još jednu mogućnost da upotrijebe Jugoslaviju kao kamen razdora u komunističkom pokretu i da to iskoriste kako bi Jugoslaviju integrisale u veliki segment odbrane zapadnog vojnog sistema. Za Amerikance su Jugosloveni bili bolji izbor od Čehoslovačke. Jugoslovenska pobjeda je svijetu poslala jasnu poruku da su SAD podržale nezavisnost jedne male zemlje uprkos zastraživanjima druge super sile, što je predstavljalo potpuni zaokret američke spoljne politike, jer je upravo Savjet bezbjednosti OUN, pod pritiskom SAD-a, neprestalno denuncirao Jugoslaviju od 1947. do 1949. godine u pogledu odnosa prema grčkoj revoluciji. Međutim, odmah nakon izbora, Jugoslavija je stavila do znanja da će oko nekih pitanja ići svojim putem u OUN. Aleš Bepler je rekao američkom predstavniku u OUN da će, kao socijalistička i mala zemlja koja se bori za očuvanje nezavisnosti, Jugoslavija podržavati mjere koje tome idu u prilog: „Kao primjer jugoslovenskog stava, Jugoslavija bi glasala za komunističku Kinu⁵ naspram Kineskog nacionalističkog pokreta... ali Jugoslavija bi podržala širi koncept protiv SSSR-a koji podržava ograničeni koncept.“⁶

⁴ Branko Petranović, *Istorija Jugoslavije 1918-1988*, Treća knjiga, Nolit Beograd, str. 247-248; Dr. Jadranka Jovanović, *Jugoslavija i Savjet bezbjednosti 1945-1985*, Institut za savremenu istoriju Beograd, 1990, str. 36-43.

⁵ Narodna Republika Kina je proglašena 1. juna 1949. godine. Prvi joj je predsjednik bio komunistički vođa Mao Tse-tung. Vlast komunističke Kine nije priznao Tajvan, ostrvo u Kineskom moru koje su 1945. od Japanaca preuzele kineske snage pod vođstvom Chiang Kai-sheka (ostrvo se do tada zvalo Formoza i bilo je pod japanskom kontrolom još od 17. vijeka).

⁶ US Department of State, *Odlazni telegram*, 30. septembar, 1949, Document 800.00 Summaries/9-3049, Box No. 4064, Record Group 59

Izbijanje rata u Koreji 1950. godine pojačalo je osjećaj jugoslovenske nesigurnosti i očekivanja sovjetskog napada. Kao član Savjeta bezbjednosti, Jugoslavija je bila uvučena u vrtlog rasprava s ciljem okončanja neprijateljstava, proces koji je ubrzao odbacivanje njene ideološke odbrane protiv međunarodne realnosti i upozorio je na neistražene mogućnosti sistemske saradnje sa drugim malim državama. Istovremeno, Jugoslavija je naginjala bližoj saradnji sa zapadnim zemljama, obzirom da su borbe na Dalekom istoku izgledale povezane sa intenziviranjem provokacija duž njenih granica s Mađarskom, Rumunijom i Bugarskom. Tako je tokom 1950. godine Jugoslavija počela primati vojnu i ekonomsku pomoć od strane Sjedinjenih Država i, što je još važnije, računala je na sigurnu američku podršku u slučaju sovjetskog napada.⁷

U vrijeme otopljanja odnosa sa Zapadom, Tito je počeo da pravi dobrovoljne ustupke u znak zahvalnosti. Zatvorio je jugoslovensko-grčku granicu, čime je okončan ustanak grčkih komunista, čija je militantnost rasla i opadala u skladu sa zahtjevima Kremlja. Tito je znao da Kina nije odobravalala izgon Jugoslavije iz Kominforma, jer je i sama je trpjela pod Staljinovim okrutnim ekonomskim nametima. Tito je 5. oktobra 1949. godine priznao MaoTse-tungov režim, nadajući se da će se i Mao takođe odlučiti da napravi otklon od Moskve. Međutim, restriktivnija politika SAD prema Kini odbijala je Maoa da se odluči na takav korak.⁸

Bitne komponente jugoslovenske spoljne politike vođene u to vrijeme, inspirisane iskustvima koje je upravo doživljavala i

(Washington, D.C: National Archive), 1. (citat iz Nick S.Ceh, *United States-Yugoslav Relations, During the Early Cold War, 1945-1957*, University of Illinois at Chicago, 1998, str. 229).

⁷ Alvin Z. Rubinstein, *Yugoslavia and Nonaligned World*, Princeton, New Jersey, 1970, str. 28.

⁸ Jules Archer, *Red Rebel - Tito of Yugoslavia*, New York, 1969, str. 149.

zasnovane na načelima u kojima se nesvrstanost javlja u još nerazvijenoj formi, definisao je predsjednik Tito u eksponatu pod-nijetom Narodnoj skupštini aprila 1950. godine. Prema njegovoj izjavi, spoljna politika Jugoslavije imala je u to vrijeme sljedeće ciljeve: 1) ekonomsku i svaku drugu saradnju na bazi punog poštovanja ravnopravnosti i nezavisnosti; 2) saradnju oko neriješenih pitanja koja su još postojala u vezi sa prošlim ratom; 3) pravo malih i koloniziranih naroda da pred OUN brane slobodu i nezavisnost i da same odlučuju o svojoj sudbini, i 4) borbu protiv stvaranja blokova i interesnih sfera.⁹

U Junu 1950. godine Koreja je bila ratom opustošena zemlja u kojoj su carovali autoritarni vladari, nepismenost, epidemije kolere i siromaštvo. Japanske trupe su 1945. godine, shodno sovjetsko-američkom sporazumu, bile razoružane sjeverno od 38 paralele od strane SSSR-a, a južnije od te linije od strane SAD-a. Duge konferencije nijesu uspjele da ujedine naciju, pri čemu ni Sovjeti ni Amerikanci nijesu hteli da dopuste mogućnost da ujedinjena Koreja pređe u protivnički tabor. Međutim, obje supersile su se našle u zamci krvavog građanskog rata pri čemu je od 1946. do juna 1950. godine ubijeno oko 100.000 Koreanaca. SAD, koje su podržavale desno krilo južnokorejskih partija pod vođstvom Syngman Rheeja, su počele povlačenje iz Južne Koreje 1948. godine ostavljajući OUN ulogu medijatora. S druge strane, Sovjeti su se takođe povukli iz Sjeverne Koreje ostavljajući za sobom režim Kim Il Sunga i vojne savjetnike. Kada su 1949. godine Sjeverna i Južna Koreja postale nezavisne države, borbe su prerastale u konvencionalne sukobe da bi 1950. godine došlo do prekida sukoba.¹⁰

⁹ Dr Bojana Tadić, *Nesvrstanost u teoriji i praksi međunarodnih odnosa*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd 1976, str. 98-99.

¹⁰ Walter LaFeber, *America, Russia and the Cold War 1945-1984*, Cornell University, 1985, str. 99-102.

La Feber navodi tri potencijalna razloga za napad Sjeverne (Demokratske Narodne Republike) Koreje na Južnu (Republiku) Koreju 24. juna 1950. godine čime je započeo sukob: 1) Kim je vjerovao da je Rhee isuviše slab zbog toga što je izgubio većinu u skupštini na izborima 1950. godine; 2) Staljin je podstakao Kima na sukob želeći da ga odvoji od kineskih komunista i Mao Tse-tunga sa kojim je bio blisko povezan, i 3) unifikacijom Koreje želio se umanjiti značaj američko-japanskih mirovnih pregovora najavljenih u maju 1950. godine iz kojih su Sovjeti bili isključeni, a gdje je Japan figurirao kao potencijalna opasnost azijskom komunizmu zbog čega je Truman optuživan za stvaranje agresivnih vojnih blokova azijskih i pacifičkih zemalja. SSSR-u je rat mogao pogodovati i da bi umanjio Maov uspjeh čiji su primjer mogle slijediti i druge zemlje poput Indokine, Indonezije i Filipina, jer Staljin nije podnosio nacionalne revolucije bez podrške SSSR-a i njegovih satelita.¹¹

SAD su tražile hitno zasijedanje Savjeta bezbjednosti, prekid neprijateljstava i da se trupe agresora povuku iza 38 paralele. Sovjetski predstavnik Jakov Malik je od 13. januara 1950. bojkotovao zasijedanja Savjeta bezbjednosti kao sovjetski protest zbog prisustva predstavnika Chiang Kai-shekovog režima.¹²

Jugosloveni su u odsustvu svog predstavnika Aleša Beplera, preko njegovog zamjenika Đure Ninčića, osudili akt agresije, ali su bili oprezni u pogledu kvalifikovanja agresora. Umjesto toga su smatrali da je potrebno čuti mišljenje obje strane i dat je predlog

¹¹ W. LaFeber, str. 99-102.

¹² Pokazaće se kasnije da je ova sovjetska reakcija bila brižljivo pripremana kao dio ratnih aktivnosti na Dalekom istoku s namjerom da se povlačenjem predstavnika iz OUN izazove blokada njegovog rada. Međutim, aktivnosti SAD su rezolucijom od 7. jula 1950. godine preduprijedile takav postupak i omogućile stavljanje snaga OUN pod komandu SAD i preuzele na sebe ulogu odbrane Južne Koreje.

da se predstavniku Sjeverne Koreje omogući da iznese svoj stav. Međutim, stav Jugoslavije nije prihvaćen, već je usvojena rezolucija američke strane koja je govorila o oružanom napadu Sjeverne Koreje, pozivala na neposrednu obustavu neprijateljstva i na hitno povlačenje snaga Sjeverne Koreje na 38. paralelu. Američka rezolucija usvojena je sa devet glasova uz apstinenciju jedino Jugoslavije. Rezolucija je dalje tražila hitan izvještaj Komisije OUN iz Seula o stanju u Koreji, i tražila podršku od svih članica OUN u provođenju te rezolucije, te da se uzdrže od podrške Sjevernoj Koreji.¹³

Stav Jugoslavije, da se obje strane pozovu na neodložnu obustavu neprijateljstva i na povlačenje na demarkacionu liniju, kako je istaknuto, nije prihvaćen. Nasuprot ovom, obje supersile su zauzele stavove u prilog onoj strani koju su pomagale. SSSR je tražio osudu agresije s Juga, a Amerika je tražila potvrdu za svoju akciju pomaganja Juga svojim snagama. Za jugoslovensku rezoluciju u Savjetu bezbjednosti da se odmah obustave neprijateljstva i da se pozovu predstavnici Južne i Sjeverne Koreje nije glasao niko osim Jugoslavije, dok su se Indija, Egipat i Norveška uzdržali od glasanja.¹⁴

Nakon neuspjeha da ostane po strani oko korejskog pitanja i neuspjeha njenog predloga za prekid neprijateljstva i povlačenje trupa, Jugoslavija je 27. juna 1950. godine predložila novu rezoluciju, kojom je dodata klauzula pregovaranja. I druga jugoslovenska rezolucija je takođe doživjela neuspjeh. Kada su kasnije toga dana SAD sugerisale da OUN pruži neophodnu pomoć Južnoj Koreji, Jugoslavija je bila jedina zemlja koja je glasala protiv, dok su se Indija i Egipat suzdržali.

¹³ Darko Bekić, *Jugoslavija u Hladnom ratu*, Globus Zagreb 1988, str. 162-163.

¹⁴ Leo Mates, *Međunarodni odnosi socijalističke Jugoslavije*, BIGZ Beograd, 1976. str. 121-122.

SAD su izrazile čuđenje na takav stav Jugoslavije, kao i povodom američke rezolucije od 25. juna, što su Jugosloveni objasnili činjenicom da su godinu ranije priznali Sjevernu Koreju, da Jugoslavija nije priznala Komisiju OUN za rješavanje korejskog pitanja, kao i da činjenice koje su prezentirane 25. juna nijesu davale jasan znak koja je strana bila odgovorna za napad. SAD su upozorile Jugoslaviju da je u njenom interesu da se uspostavi primjer koji treba da služi kao način djelovanja Savjeta bezbjednosti OUN u slučajevima agresije. Kako je Jugoslavija glasala protiv druge rezolucije Savjeta bezbjednosti od 27. juna na kojoj je osuđena sjevernokorejska agresija, to je izazvalo veliko podozrenje predstavnika Stejt Departmenta koji su smatrali da Jugoslaviji takođe prijeti slična opasnost.¹⁵

Jugosloveni su sami bili zatečeni zbivanjima u Koreji. Hladnoratovsko bure baruta je ipak eksplodiralo u Koreji, a ne na Balkanu. Aleš Bebler, koji je predstavljao Jugoslaviju u Savjetu bezbjednosti, kaže da tada niko nije znao kako bi reagovao: „Stav Jugoslavije je bio da treba preduzeti mjere kako bi se obustavila neprijateljstva i podnijela je prijedlog da se obje strane vrate na početne položaje. Amerikanci su tvrdili da je Sjeverna Koreja napala Južnu Koreju i dobila je većinu za svoju rezoluciju. Trygve Lie je očekivao da će Jugosloveni napustiti dvoranu za Sovjetima, ali Jugosloveni za to nijesu imali razloga. Amerikanci su i dalje vodili istu politiku. Svojom većinom su postigli odluku na osnovu koje su južnokorejska vojska i pripadnici vojske nekih drugih naroda postali vojska Ujedinjenih nacija i dobili plave šljemove. Mi nismo podržali ovu politiku i nismo glasali za nju. Nisu glasali ni Indija ni Egipat. Predložili smo prekid vojnih operacija i vraćanje na početne položaje.

¹⁵ UN Security Council Document S/PV.474, 27 June 1950, 7,1; US Department of State, Telegram Sent, June 27. Document 700.00 (S)/6-2750, Box 3032, Record Group 59 (Washington D. C: National Archives), 1-2, Citat iz N. S. Ceh, str. 230.

Zahtijevali smo da obje strane pošalju u OUN svoje delegacije na razgovore o primirju.“¹⁶

Na sjednici Politbiroa CK KPJ u Beogradu 28. juna 1950. godine izvještaj o sukobu oko Koreje sa zasijedanja OUN je podnio Edvard Kardelj i tada je konstatovano da se jugoslovenska delegacija u Njujorku nije pridržavala instrukcija, pošto je na drugoj sjednici zasijedanja podnijela rezoluciju koja svojim stavom ne pokazuje jasno da je sukob u Koreji posljedica hladnog rata. Kritikovano je nastupanje jugoslovenske delegacije i od nje je zahtijevano da pri narednim nastupima strogo apstinira. Zaključeno je da ubuduće stav jugoslovenske delegacije mora biti neutralan i davati podršku svim miroljubivim tendencijama.¹⁷ Jugoslovensko rukovodstvo je smatralo da se komandant snaga UN, general MacArthur neće zadovoljiti samo nanošenjem poraza Kim Il Sungovim divizijama južno od 38 paralele, nego da će ići dalje u nastojanjima da sruši Kim Il Sungov režim. Staljin je solidarisanje Jugoslavije sa osudom Pjongjanga mogao iskoristiti kao savršen izgovor za napad na Jugoslaviju.¹⁸

SAD su na osnovu rezolucije OUN od 27. juna 1950. godine donijele odluku o formiranju vojne komande u Koreji koja je bila pod komandom Vašingtona. Šesnaest drugih država je dalo doprinos u formiranju trupa UN, pri čemu su SAD dale 50 % kopnenih trupa, 86% pomorskih i 93% vazdušnih.¹⁹ Dva dana

¹⁶ Aleš Bepler, *Kako sam hitao – sećanja*, NIRO „Četvrti jul“, Beograd 1982, str. 253-254.

¹⁷ Arhiv Jugoslavije, 507-CKJ, III Politburo, *CK KPJ/49 Zapisnik sa sjednice Politbiroa CK KPJ*, 28. jun 1950. godine

¹⁸ Darko Bekić, *Jugoslavija u Hladnom ratu*, Globus Zagreb 1988, str. 164-165.

¹⁹ US Senate, Committee on Foreign Relations and Committee on Armed Services, *Hearings: Military Situation in the Far East* (Washington, 1951), str. 10. (<http://www.archives.gov>).

poslije napredovanja sjevernokorejskih trupa, Truman je naredio dejstvo američkih trupa.²⁰

Jugoslovenske diplomate su u privatnim komunikacijama sa američkim kolegama izrazili zadovoljstvo činjenicom da su SAD reagovala „brzo, efikasno i konzistentno“ u Koreji, mada nijesu uvijek podržavale američki stav u OUN.²¹ To je imalo za posledicu da su američke diplomate obavijestile jugoslovenske kolege da su uzajamni odnosi bili “malo pogoršani“ usljed jugoslovenskog stava u Koreji i podsjetili „da bi takav stav imao za posledicu obustavljanje zajmova od Svjetske banke“. Iako takva akcija nije nikada poduzeta, američke diplomate su upozorile jugoslovenske kolege da će pomno pratiti njihovo nastupanje u korejskim zbivanjima.²²

Jugoslavija nije mogla da glasa za rezoluciju Savjeta bezbjednosti koju su podnijele SAD i Zapadne zemlje za pokretanje vojne akcije u Koreji zbog toga što je njih još smatrala imperijalističkim silama, a sebe pripadnikom ideološke porodice u kojoj su SSSR, Kina i Sjeverna Koreja. Ako je to bio ideološki činilac u njenom stavu i opredjeljenju, moralo bi se reći da je mnogo važniji bio onaj činilac koji je proisticao iz dnevne politike – glasanjem za rezoluciju koju su podnijele SAD i Zapadne zemlje, Jugoslavija bi potvrdila da je prešla u „imperijalistički tabor“, što je naveliko kolalo u novinama i izjavama vodećih ljudi Istočnog bloka. Isto tako, Jugoslavija nije mogla glasati protiv rezolucije, jer bi to bilo protiv njenih vitalnih interesa s obzirom na opasnost koja joj je prijetila od SSSR i zemalja Kominforma, ali možda još više i zbog toga što

²⁰ W. LaFeber, str. 102.

²¹ Allen Acheson, 29. januar 1951, Spoljnopolitička dokumentacija SAD (FRUS): 1951, IV, 1712, (citat iz: Paul David Lensink, *Stvaranje Titovog puta samostalnosti, Jugoslavija i SAD*, Indiana University, 1995, str. 52).

²² Zabeleška, Kosanović i Campbell, 17. jul 1950. godine, ASOFEK, Dosje 23, # 18, (citat iz *P. D. Lensink*, str. 52-53).

bi se time zamjerila SAD-u i Zapadu, od kojih je očekivala i tražila pomoć i podršku. Najzad, glasanjem protiv rezolucije ona bi stvorila loš presedan za mnoge koji bi se mogli naći u sličnoj dilemi prilikom mogućeg odlučivanja u Savjetu bezbjednosti o pokretanju kolektivnih mjera protiv eventualnih agresora na nju samu.²³

Rat u Koreji je podgrijavao razmišljanja američke vrhuške da je rat između komunističkih i nekomunističkih zemalja neizbježan. Državni sekretar Dean Acheson je smatrao da je Korejski rat upravo demonstrirao činjenicu da SSSR želi opšti rat. Kao i Acheson, mnogi u Stejt Departmentu i Vrhovnom štabu su protumačili rat u Koreji kao novu fazu sovjetske spoljne politike. Tokom 1940-ih SAD su uviđale ekspanzionističku politiku SSSR-a koga su ipak smatrale ekonomski slabim za pokretanje opšteg rata. Rat u Koreji je pokazao, međutim, da SSSR ima kapacitete za preventivna dejstva protiv Zapada. Predsjednik Trumman je upozorio Kongres da je Moskva možda odlučila da je došlo vrijeme za početak rata sa Zapadom. Ali kako je vrijeme odmicalo, pokazalo se da to nije bio slučaj.²⁴

Sama reakcija američke strane izazivala je neslaganje oko pristupa krizi u Koreji. S jedne strane, otac američke hladnoratovske politike „obuzdavanja“ SSSR-a George Kennan i američki sovjelog i ambasador u SSSR-u Charles Bohlen su bili pripadnici umjerenije struje koji su na rat gledali kao na unutrašnje pitanje same Koreje, zagovarajući tezu da su sovjetske reakcije u Koreji bile proizvod američke politike u regionu: izjava Vašingtona da Južna Koreja ne spada u područje američkih vitalnih interesa, te isključivanje SSSR iz procesa potpisivanja mirovnog ugovora sa Japanom koji je predviđao

²³ Ranko Petković, *Jedan vek odnosa Jugoslavije i SAD*, Beograd 1992, str. 128.

²⁴ W. LaFeber, str. 102-124; Henri Kisindžer, *Diplomatija II*, Verzal Beograd, 1999, str. 421-437.

neograničeno stacioniranje američkih trupa u regionu. Prevagu je ipak odnijela druga struja na čelu sa državnim sekretarom Achesonom i vojnim establišmentom koji je smatrao da na situaciju u Koreji treba vojno odgovoriti.²⁵

Iako su SAD bile pažljive oko kvalifikovanja ruske umiješanosti u događaje u Koreji, Truman je uvjeravao Staljina da je američka intervencija ograničena i izrazio nadu da će sami Sovjeti dati podršku u vraćanju situacije u prvobitno stanje.²⁶ Sovjeti su, međutim, ponovo optužili Južnu Koreju za napad na Sjevernu Koreju da bi Zamjenik sovjetskog ministra inostranih poslova Andrei Gromiko 4. jula 1950. godine zaključio „da se u Koreji vodi građanski rat u kome SSSR neće preduzimati nikakve akcije.“²⁷

Nastavak ratnih dešavanja u Koreji obećavao je brzu pobjedu Kim Il Sungovih trupa što je jugoslovensko rukovodstvo tjerovalo na dodatnu opreznost. Položaj Jugoslavije naspram SSSR-a i satelitskih zemalja nije obećavao ništa dobro i prijetio je potencijalnim izbijanjem agresije u svakom trenutku. Tome u prilog išlo je i prijeteće raseljavanje pripadnika južnoslovenskih manjina iz pograničnih područja Mađarske i Bugarske, kao i veliki pokreti vojnih jedinica posebno u Bugarskoj i Rumuniji. Sukobi u Koreji pomakli su Jugoslaviju sa prednjih strana svjetskih zbivanja poslije pune dvije godine, iako se njena bezbjednosna situacija nije popravila.

Na izbijanje rata u Koreji jugoslovensko rukovodstvo je gledalo kao na *momento mori* za Jugoslaviju. Optužbe koje je Jugoslavija upućivala na račun Sovjetskog Saveza više nisu bile

²⁵ George Kennan, *Memoari, 1925-1950*, Otokar Keršovani, Rijeka 1969, str. 329-339.

²⁶ Harri S. Truman, *Memoirs, II*, Garden City, New York, 1955-1956: 341, 346.

²⁷ Max Beloff, *Soviet Policy in the Far East, 1944-1951*, London 1953, str. 186.

u rukavicama, već su govorile o tome da se vodi bitka na život i smrt. Pomoć i podrška Zapada se prihvataju sa sve manje ustezanja, ali Jugoslavija neprekidno naglašava da neće da pređe u „imperijalistički tabor.“ Zapadu očigledno ne smetaju mnogo te atavističke ideološke natuknice, jer jugoslovenski slučaj svesrdno koristi u svojoj konfrontaciji sa SSSR-om i Istočnim blokom.²⁸

Rat u Koreji intenzivirao je prijetnje i bojazan od napada na Jugoslaviju. Milovan Đilas je dao sveopštu analizu sukoba i nepomirljivosti Jugoslavije sa SSSR-om.²⁹ On je takođe u svom govoru u ime Ministra vlade FNRJ na Kongresu nacionalnog komiteta Jugoslavije za odbranu mira u Beogradu 17. jula 1950. godine istakao spremnost Jugoslavije da „želi i hoće da živi sa svim narodima u miru,“ kao i da „Jugoslavija nema ni javnih ni tajnih sporazuma ni sa jednom stranom, vladom ili grupom, niti se bavi bilo kakvim planovima koji bi ugrožavali drugu zemlju.“³⁰

Branko Petranović, koji je objavio veliki broj istorijskih radova na temu jugoslovenske istorije, ističe da je sovjetsko-satelistička agresija na Jugoslaviju bila planirana za jesen 1950. godine i to kao drugi korak pošto trupe Sjeverne Koreje umarširaju u Južnu Koreju. Tek kad je američka intervencija u Koreji pokazala Staljinu da su SAD spremne da intervenišu svuda gdje smatraju da su joj interesi ugroženi, od napada se odustalo. Na drugoj strani, zaključuje Petranović, Staljin je dosljedno izbjegavao direktni oružani sukob sa SAD.³¹

²⁸ Ranko Petković, *Subjektivna istorija jugoslovenske diplomatije 1943-1991*. Beograd 1995, str. 32.

²⁹ Milovan Đilas, *Savremene teme*, Borba 1950, str. 3-26.

³⁰ *Bela knjiga o agresivnim postupcima vlada SSSR, Poljske, Čehoslovačke, Mađarske, Rumunije, Bugarske i Albanije prema Jugoslaviji*, MIP FNRJ, Beograd, 1951, str. 402-403.

³¹ Branko Petranović, *Istorija Jugoslavije 1918-1988*, Treća knjiga, Nolit Beograd, str. 237.

Odličan prikaz sovjetskih kritika Zapada i Jugoslavije povodom događaja u Koreji dao je Radoica Luburić u svojoj knjizi „Vrući mir hladnog rata“ gdje se prikazom karikatura objavljenih u sovjetskoj štampi inkriminiše Jugoslavija u službi zapadnih zemalja. Karikature objavljene od sredine 1950. do kraja 1953. godine prate i tekstovi u izvornom obliku. Najviše pominjani izvori su najpoznatiji sovjetski list u tom periodu i ujedno bilten KP SSSR moskovska „Pravda,“ centralni organ Kominforma (Informacionog biroa komunističkih i radničkih partija) „Za trajni mir i narodnu demokratiju,“ kao i list jugoslovenskih poliemigranata u Moskvi „Za socijalističku Jugoslaviju.“³²

Indijska vlada se 10. jula 1950. godine obratila sovjetskoj i kineskoj komunističkoj vladi s prijedlogom da se omogući prijem komunističke Kine u OUN i vraćanje *statusa quo pro ante* u Koreji odlukom proširenog Savjeta bezbjednosti (to jest pošto se u njega vrati sovjetski predstavnik).³³ Staljin je 17. jula odgovorio da prihvata prijedlog, ali su ga SAD odbile.³⁴

Stav jugoslovenske diplomatije povodom pitanja u Koreji već tada postaje jasan. Između dva oblika hegemonije, jugoslovensko rukovodstvo već tada bira sopstveni put nezavisnosti od oba bloka, suprostvavlajući se u datom trenutku onome koji ga manje ugrožava. Osim pitanja na međunarodnom planu, jugoslovensko rukovodstvo je bilo suočeno i sa velikim problemima unutrašnje ekonomske krize izazvane velikom sušom 1950. godine. U izvještajima za 1950. godinu, CIA nije odbacila mogućnost pojačane akcije Moskve da destabilizuje i ukloni Tita i njegov režim, ne isključujući ni mogućnosti agresije, to jest vojnog napada.³⁵

³² Radoica Luburić, *Vrući mir hladnog rata*, Podgorica 2007, str. 150-213.

³³ Sovjetski predstavnik Jakov Malik je ponovo zauzeo svoje mjesto u Savjetu bezbjednosti 1. avgusta 1950. godine.

³⁴ Džordž Kenan, *Memoari, 1925-1950*, Otokar Keršovani, Rijeka 1969, str. 333-334.

³⁵ ORE 20-50, 01. 09. 1950.

Dokument CIA od 21. novembra 1950. godine sagledava efekte ekonomske krize na stabilnost Jugoslavije. „Suštinska inostrana pomoć je od najvećeg značaja,“ istakli su analitičari CIA zaključujući da „su opasnost predstavljali spoljni pritisci i unutrašnje nezadovoljstvo.“ Ocijenjeno je, međutim, da će se Titov režim po svoj prilici održati, mada će nesumnjivo oslabiti. Sovjetski cilj ostaće odstranjivanje Titove vlasti, iako Kremlj i dalje „ne želi da vojno napadne Jugoslaviju,“ ocijenjeno je u dokumentu.³⁶

Identičnu tezu potvrdio je i Bela Kiralji, mađarski general u vrijeme korejskog sukoba, koji je tvrdio da su Sovjeti u vrijeme rata u Koreji odbacili sve planove o vojnom napadu na Jugoslaviju, nakon spremnosti Sjedinjenih Država da vojno intervenišu u Koreji.³⁷

Štampa Kominforma je tvrdila da „u Jugoslaviju stižu pošiljke američkog oružja, a da su jugoslovenske luke pretvorene u američke pomorske baze iz kojih treba krenuti novi imperijalistički rat na Balkanu, kojim se ima nadoknaditi vojni fiasco Vašingtona u Koreji.“³⁸

U razmatranju uticaja zbivanja u Koreji na američku politiku prema Jugoslaviji, važno je napomenuti da ni u jednom trenutku nije pominjana mogućnost upotrebe američkih trupa u svrhu odbijanja sovjetske invazije. Opisujući politiku prema Jugoslaviji, general Omar N. Bradley, načelnik Vrhovne komande SAD, je istakao „da bi SAD obezbijedile isporuke pomoći, ali ne i trupe.“³⁹ To odslikava činjenicu da odbrana Jugoslavije nije bila

³⁶ NIE-7, 21. 11. 1950.

³⁷ Bela K. Kiraly: *Odbacivanje sovjetskih vojnih planova protiv Titove Jugoslavije*, (Objavljeno u Wayne S. Vucinich, i drugi, *Na ivici rata i mira: Sukob Tita i Staljina u istorijskoj perspektivi*, New York, Columbia University Press, 1982), str. 284-285.

³⁸ *Novoe vremja*, Moskva, 20.VII 1950.

³⁹ Memorandum of Conversation, by the Ambassador at Large (Philip C. Hessup), 12 July 1950, FRUS, 1950, 3:1655-1657, (citat iz John Swissler,

od vitalnog interesa za SAD, ali je bezbjednost Jugoslavije bila svakako važna za SAD, što potvrđuje spremnost isporuke vojne pomoći. Vjerovatno da je Staljin preduzeo sličnu akciju u Jugoslaviji kao u Koreji, Sjedinjene Države ne bi vojno intervenisale, prije svega zbog ograničenosti kapaciteta i resursa, jer je rat u Koreji već imao uticaja na bezbjednost i nepredvidljivost strateške situacije u Zapadnoj Evropi, pa je činjenica da američki donosioci odluka ne bi optirali za ulazak u takav rizik.⁴⁰

Odmicanjem zbivanja na korejskom ratištu dolazi do promjene stava SSSR-a. Sovjetski predstavnik u Savjetu bezbjednosti Jakov Malik sada je zagovarao blaži stav da se predstavniku komunističke Kine omogući prisustvovanje sjednicama Savjeta bezbjednosti u statusu posmatrača, te da se pozovu predstavnici obje Koreje. Taj predlog je Jugoslavija podržala, ali on nije prošao.⁴¹ Bili su to prvi znaci, po mnogima, sovjetske spremnosti za kompromis, jer su tada snage OUN (sastavljene od američkih i južnokorejskih formacija) uspjele stabilizovati front. Korijeni odluke o prelasku tih snaga u kontranapad iza 38 paralele datirali su u Stejt Departmentu od sredine jula 1950. godine.⁴²

Kennan je krajem ljeta 1950. godine smatrao da Sovjeti nije-su namjeravali da rat u Koreji pretvore u širi rat, ne očekujući uz to da će Sjedinjene Države na to efikasno odgovoriti. Sovjeti su i dalje htjeli da izbjegnu opšti rat, pa će drugim sredstvima pokušati da stvore nejedinstvo na Zapadu i da odvoje SAD od njenih saveznika.⁴³

Transformation of American Cold War Policy Toward Yugoslavia, 1948-1951.
Ph.D. dissertation, University of Hawaii, 1993 str. 249).

⁴⁰ J. Swissler, str. 23.

⁴¹ D. Bekić, str. 176.

⁴² W. LaFeber, str. 113.

⁴³ Kennan Achesonu, 8. avgust 1950., FRUS, 1950, 1:361-67, Citat iz Lorraine M. Lees, *Održavanje Tita, Amerika, Jugoslavija i hladni rat*, Beograd, 2003, str. 128.

Daljim razvojem događaja nakon sjeverno-korejske agresije u junu 1950. godine, uslijedilo je sjeverno-korejsko osvajanje Seula (avgust 1950. godine) te potiskivanje neprijatelja sve do lučkog grada Pusana, gdje su južnokorejske i američke snage bile u okruženju. Situacija je tada na terenu bila takva da je potpuna sjevernokorejska pobjeda bila samo pitanje trenutka.

Promjenljivi tok korejskog sukoba grozničavo je praćen u Jugoslaviji, jer se smatralo da su pobjeda ili poraz američkih snaga u Koreji, pod amblemom OUN od životnog značaja za bezbjednost i egzistenciju Jugoslavije. Mnogi od onih što su navijali za Sjevernu Koreju našli su se u zatvoru kao pristalice Kominforma, što nije ostavljalo pristupa nikakvoj sumnji za koga Jugoslavija stvarno navija. Ali u svom oficijelnom nastupu u međunarodnim odnosima Jugoslavija je nastojala da demonstrira neutralnu poziciju iz razloga koji su navedeni, ali i iz još jednog posebnog – nije htjela da se zamjeri Kini, jer je Kinu smatrala potencijalnim saveznikom u svom konfrontiranju sa SSSR-om u međunarodnom radničkom pokretu.⁴⁴

Interesantan slučaj preplitanja korejske krize sa opasnošću sovjetskog napada na Jugoslaviju predstavlja slučaj hapšenja tri člana hrvatske republičke vlade Dušana Brkića, Rada Žigića i Stanka Opačića, 9. septembra 1950. godine jer su, osim optužbi za iznošenje prosovjetskih stavova, ova trojica bila optužena da su nakon izbijanja Korejskog rata širili propagandu o sovjetskoj vojnoj sili, navodno tvrdeći da je Korejski rat čisto američka stvar, te da SSSR ima pravo što u Savjetu bezbjednosti ne želi sjediti sa predstavnikom Chiang Kai-shekovog režima.⁴⁵

⁴⁴ Ranko Petković, *Jedan vek odnosa Jugoslavije i SAD*, Beograd 1992, str. 128.

⁴⁵ D. Bekić, str. 176-179.

U to vrijeme, međutim, dolazi do obrta na korejskom ratištu. SAD su ponovo osigurale većinu glasova⁴⁶ pa je 11. avgusta 1950. godine donijeta rezolucija OUN kojom se trupama OUN odobrava prelazak preko 38 paralele. Američki general MacArthur je predvođeci američki kontigent pod plavim šljemovima OUN i južnokorejske trupe izvršio 15. septembra iskrcavanje duboko u zaleđu sjevernokorejskih trupa kod Inchona, i time zaustavio povlačenje plavih šljemova kod krajnjeg juga Korejskog poluostvra Pusana. Time se situacija dramatično preokrenula u korist snaga OUN-a koje su nastavile nezaustavljivo napredovanje prema sjeveru. Snage OUN-a su taktičkim manevrom prekinule linije snabdijevanja sjevernokorejske vojske i dovele je tom operacijom u nezavidnu situaciju. Nekadašnji agresor se pretvorio u žrtvu bivajući okružen i potiskivan od savezničkih jedinica. Snage OUN-a su uspjele do 1. oktobra 1950. godine doći do državne granice koja je razdvajala dvije Koreje, odnosno do 38 paralele.⁴⁷

Jugoslaveni su preduzeli i dodatne korake u OUN kako bi uvećali vlastitu bezbjednost i popravili veze sa Zapadom. Na Petom zasijedanju Generalne skupštine Edvard Kardelj je prvi put iznio obrise nove jugoslovenske politike „da narodi Jugoslavije ne mogu da se slože sa postavkom da čovječanstvo ima da bira samo između hegemonije ove ili one politike“. Kardelj je istakao da „mi smatramo da postoji i drugi put, a to je put naporne, ali neophodne demokratske borbe za svijet slobodnih i ravnopravnih naroda.“ On je kritikovao sjevernokorejsku i sovjetsku politiku i predložio da se demarkaciona linija obnovi

⁴⁶ Jugoslavija je bila suzdržana, ali se priklonila američkoj inicijativi o formalnom proširivanju prava Generalne skupštine u slučajevima kada je rad Savjeta bezbjednosti blokiran. Ona je bila svjesna da time čini veliki ustupak SAD, ali i zaokupljena okolnostima neposredne sovjetske prijetnje.

⁴⁷ Alan R. Millet, *The War of Korea: 1950-1951, They Came from the North*, University Press of Kansas, 2010.

na 38 paraleli a narod Koreje izabere jedinstvenu vladu.⁴⁸ Kritikujući sovjetski hegemonizam, neprijateljske aktivnosti SSSR-a i drugih istočnih zemalja prema Jugoslaviji, Edvard Kardelj je iznio sljedeći apel u sjedištu OUN: „U ime vlade FNRJ izjavljujem sljedeće: „Narodi Jugoslavije su branili u prošlosti i braniće u budućnosti svoju nezavisnost i integritet svoje zemlje od svake agresije i od svakog pokušaja da se ugrozi njihovo pravo da u svojoj zemlji sami odlučuju. Oni neće da učestvuju u bilo kakvom agresivnom ratu i žele da žive u trajnom miru i miroljubivoj saradnji sa svim narodima, a pogotovu sa svojim susjedima. U duhu svog miroljubivog stava vlada FNRJ izjavljuje da je spremna da sklopi sporazum o trajnom miru i nenapadanju sa svakom socijalističkom zemljom.“⁴⁹ Ovaj apel u Moskvi se tumačio kao znak slabosti pa je umjesto ruke pomirenja došlo do još žešćeg agresivnog pritiska. Time je prvi put poslije povlačenja u izolaciju 1948. godine, Jugoslavija izašla na svjetsku scenu kao protagonist jednog novog odnosa u svijetu.⁵⁰

Jugoslavija je u oktobru u OUN podržala rezoluciju „Ujedinjavanje radi mira,“ koja je omogućavala Generalnoj skupštini da djeluje u situaciji kad je vetom jedne od stalnih članica Savjet bezbjednosti spriječen da to učini.⁵¹

Sve oči bile su tom trenutku uprte u Kinu. Na upozorenja kineskog Ministra inostranih poslova da Kina neće sjedeti

⁴⁸ Borba, Beograd, 27. IX 1950, Bela Knjiga o agresivnim postupcima vlada SSSR, Poljske, Čehoslovačke, Mađarske, Rumunije, Bugarske i Albanije prema Jugoslaviji, MIP FNRJ, Beograd, 1951, str. 403; Aleš Bepler, *Kako sam hitao - Sećanja*, Beograd 1982, str. 254.

⁴⁹ Borba, Beograd, 27. IX 1950, Bela Knjiga, str. 403; Vladimir Dedijer, *Izgnjena bitka Josifa Visarionoviča Staljina*, Rad, Beograd, 1978, str. 351-352.

⁵⁰ Leo Mates, *Međunarodni odnosi socijalističke Jugoslavije*, BIGZ Beograd, 1976. str, 123.

⁵¹ Rubenstein, *Yugoslavia and the Non-aligned world*, str. 29.

skršenih ruku ako snage OUN pređu 38 paralelu, jer je Koreja njen susjed, Mac Arthur je odgovorio nuđenjem ultimatumu o predaji Sjeverne Koreje 16. oktobra 1950. godine. Kineski „dobrovoljci“ su 16. oktobra prešli rijeku Yalu iz Mandžurije u Sjevernu Koreju, izazvavši time drugi veliki preokret u ovom ratu. Nakon tri sedmice borbi i velikih gubitaka, snage OUN su opet bile u povlačenju iza 38 paralele.⁵²

S obzirom da se bližio dan američkih izbora, aktuelni predsjednik Truman i Državni sekretar Acheson su smatrali da su odlukom o prelasku snaga OUN preko 38 paparele i oslobađanjem Sjeverne Koreje umanjili uticaj konkurentskih Republikanaca i pristalica radikalnog senatora McCarthyja. Radikalni elementi, kao što je bio izuzetno sposobni general Douglas Mac Arthur, zalagali su se za radikalizaciju odnosa sa Kinom, uništenje komunizma, bezuspješno tražeći dozvolu za upotrebu atomskog oružja. Međutim, pogoršanja ratne situacije u Koreji, američka diplomatija je pokušala nadomjestiti kompromisom sa NR Kinom tako što će za njen dezangažman u Korejskom ratu jamčiti sigurnost njenih granica, uz pokušaj da se Kina odvoji od SSSR-a.⁵³ Na sastanku sa britanskim premijerom Atleejem, Truman i Acheson su ga u Vašingtonu 4. decembra 1950. godine ubijedili da neće biti upotrebe atomskog oružja u Korejskom ratu.⁵⁴

Značajne aktivnosti jugoslovenske diplomatije na Petom zasjedanju OUN kulminirale su njenim predsjedavanjem Savjetom bezbjednosti u trenutku kada je 24. novembra 1950. godine u sjedište OUN stigla kineska delegacija prevođena generalom Wuom. S obzirom da se veći dio jugoslovenske delegacije već

⁵² W. LaFeber, str. 114-116,

⁵³ 14. februara 1950. godine potpisan je u Moskvi sovjetsko-kineski sporazum kao ugovor o tridesetogodišnjem prijateljstvu i međusobnoj saradnji u slučaju agresije na jednu zemlju.

⁵⁴ W. LaFeber, str. 116-124.

vratio u zemlju 23. novembra 1950. godine, odgovornost je pala na leđa Dr. Aleša Beplera. Sve delegacije su polagale velike nade u kineske predstavnike, očekujući da će oni u sjedištu OUN prihvatiti pruženu ruku svjetske organizacije i doprinijeti da se Korejski rat i teška situacija što ju je on izazvao konačno riješe. Nastup kineske delegacije pokazao je, međutim, da se ona nalazila pod potpunom kontrolom SSSR koji je, štaviše, želio da Kinu uvuče u korejski sukob i konfrontira sa Zapadom. Kineski predstavnik je odbio mogućnost primirja i napao vladu SAD zbog invazije Tajvana i agresije u Koreji.⁵⁵

Dalji nastavak ratnih operacija u Koreji dovodi do uvođenja vanrednog stanja u SAD: armija se povećava sa 2,5 na 3,5 miliona vojnika, dok se nacionalna ekonomija stavlja pod državnu kontrolu, a proizvodnja preusmjerava za potrebe odbrane. Kineske jedinice u napredovanju 26. decembra prelaze 38 paralelu.⁵⁶

U svojoj analizi od novembra 1950. godine, CIA konstatuje evoluciju jugoslovenskog stava po pitanju rata u Koreji navodeći da je „...Korejska kriza, posebno od intervencije komunističke Kine, prinudila Jugoslaviju da napusti svoju poziciju neutralnosti i proklamuje svoju podršku akciji OUN protiv agresorskih zemalja. Do tada, Jugoslavija se suzdržavala od podrške OUN-u protiv Sjeverne Koreje, zahtijevajući posredovanje u rješavanju problema i zalažući se da OUN dodijele Sjevernoj Koreji i komunističkoj Kini mogućnost da raspravljaju o korejskom pitanju. Međutim, u septembru 1950. godine, Kardelj je uporedio djelovanje Sjeverne Koreje sa kampanjom Kominforma protiv Jugoslavije dok je u novembru stav Jugoslavije bio još bliži stavu SAD po pitanju korejske krize. Predstavnik Jugoslavije u Savjetu bezbjednosti je učestvovao u raspravi o stavljanju žalbe SAD protiv kineske intervencije na prvu tačku dnevnog reda. Maršal Tito je izjavio dopisniku New

⁵⁵ D. Bekić, 197-189.

⁵⁶ W. LaFeber, str. 119-121.

York Timesa Sulzbergeru 6. novembra 1950. godine da će njegova zemlja poštovati svaku odluku OUN oko agresije komunističke Kine u Koreji. Takođe je dodao da po njegovom mišljenju neprestana opasnost sa kojom je Jugoslavija suočena čini malo izvjesnim da će jugoslovenske trupe biti pozvane da se bore izvan Jugoistočne Evrope.⁵⁷

Sjednica Politbiroa CK KPJ održana 5. decembra 1950. godine razmatrala je izvještaj Edvarda Kardelja sa zasijedanja OUN u kome se ističe „da je zasijedanje proteklo u konfrontaciji američke i sovjetske delegacije oko sukoba u Koreji.“ Jugoslavija je izabrana u Komitet Ujedinjenih nacija čiji je zadatak bio da procjeni vojne aktivnosti koje OUN treba da preduzmu u slučaju agresije. „Naše veze su se proširile i naš ugled je porastao. Rusi su imali prema nama drukčiji stav nego lani, tj. tendencija da imaju s nama kakav-takav diplomatski odnos, istakao je Kardelj. Mada se ovdje fokusiramo na djelove izlaganja koji se tiču korejskog sukoba, vidljivo je da je na Titovu inicijativu Politbiro CK SKJ odlučio po prvi put da Jugoslavija zatraži i vojnu pomoć od Zapada, čime su ustvari počele pripreme za odbrambeni rat protiv moguće agresije s Istoka.⁵⁸

Završavajući kalendarsku 1950. godinu, Kardelj je poslanicima Narodne skupštine predstavio novu jugoslovensku spoljnopolitičku doktrinu, izgrađenu nakon sukoba sa Kominformom, koja je posjedovala realne interese i međunarodnu doktrinu malih i nerazvijenih naroda svijeta, koja će svoju punu afirmaciju doživjeti tek desetak godina kasnije. Po Kardelju, socijalizam više nije bio usamljeno ostrvo u kapitalističkom okruženju, dok je oslobodilačke kolonijalne ratove ocijenio pravednim,

⁵⁷ CIA NIE-7, *The Current Situation in Yugoslavia*, 21 November 1950, (From National Communism to National Collapse - US Intelligence Community Estimative Products on Yugoslavia, 1948-1950, December 2006), str. 90.

⁵⁸ D. Bekić, str. 194-195.

ali je u svijetlu iskustva s Korejskim ratom rekao da „svaki takav rat zahtijeva analizu konkretnih uslova u kojima se odvija i njegov uticaj na stvar opšteg mira u svijetu uopšte.... U tom cilju mi moramo osuditi svaki pokušaj potčinjavanja oslobodilačkih pokreta ili ratova naroda za njihovu nezavisnost – tuđoj hegemonističkoj politici.“ Kardelj je oštro osudio spoljnu politiku SSSR i Kine optuživši ih da su pod izgovorom da štite mir pokrenuli rat u Koreji, dok je ekonomsku pomoć što je Jugoslavija dobivala od SAD i Velike Britanije ocijenio kao primjer onoga što miroljubiva koegzistencija treba biti.⁵⁹

Dalju fazu sukoba u Koreji karakteriše ponovni prodor komunističkih snaga u Južnu Koreju (januar-februar 1951. godine). Kineska vojska osvojila je Seoul 4. januara 1951. godine, ali su ga snage Ujedinjenih nacija ponovo zauzele 11. aprila iste godine. Vojno zapovjedništvo Ujedinjenih nacija se odlučilo da u oktobru 1951. godine pokrene snažan protivudar s ciljem potiskivanja kineskih jedinica u Sjevernu Koreju. Poslednju fazu rata predstavlja poziciono ratovanje koje se počelo učvršćivati u junu 1951. Već od tada nijedna strana nije imala više snaga, a niti motivacije za dalje ofanzivne akcije. Pregovori započeti u avgustu 1951. godine u Kaesongu u Sjevernoj Koreji su se odužili još dvije ratne godine. Mac Arthur je smijenjen nakon što je htio proširiti ratne operacije na Kinu. Mirovni sporazum je konačno potpisan 27. avgusta 1953. godine u Panmunjonu. Posljedice Korejskog rata traju do današnjih dana pri čemu demilitarizovana zona (široka 4 km i 250 km dugačka državna granica) dijeli Koreju po 38 paraleli pokazujući da je i u današnjem dobu politička ideologija nekadašnjih vremena još uvijek aktuelna u pojedinim djelovima svijeta, iako se blokovski sistem raspao. Uz velike žrtve, oko jedan milion poginulih boraca na obje strane (najviše na sjevernokorejskoj i kineskoj strani te oko 34.000 Amerikanaca), u ratu

⁵⁹ Edvard Kardelj, *Nova Jugoslavija u savremenom svetu*, Kultura, 1951.

je poginulo po nekim procjenama oko 2 miliona civila u objema Korejama. Hladnoratovska politika je jedan narod i jedno poluostrvo trajno podijelila i antagonizovala ostavivši spomenik tog razdoblja.⁶⁰

Pitanje umiješanosti Sovjetskog Saveza u početak rata u Koreji je pitanje historiografskih polemika. U dvotomnoj knjzi „Uzroci rata u Koreji,“ profesor istorije sa Univerziteta u Čikagu, Bruce Cummings, nudeći revizionističku teoriju tvrdi da su uzroci rata jednostavno građanski sukob u Koreji, kao i da Moskva nije imala udjela u tome, već da je tome doprinijela eskpansionistička politika Trummanove administracije. On odbacuje tezu da je „junačka američka politika spasavala napadnutu Južnu Koreju.“⁶¹

Međutim, najnoviji dokumenti iz sovjetskih arhiva bacaju ozbiljnu sumnju na samu doktrinu hladnog rata. Istoričari su riješili dugotrajnu misteriju nalazeći ključni dokaz da je Staljin dao zeleno svijetlo za plan napada. Međutim, dokumenti takođe pokazuju da je to uradio tek nakon ponovljenih zahtjeva od strane sjeverno-korejskog rukovodstva, koje je podržavala pobjednička Komunistička partija Kine. Staljinovo odobrenje je bilo zasnovano na pogrešnoj pretpostavci da SAD neće nikada ući u taj konflikt. Dokument od 10 strana o pozadini korejskog sukoba koji je bio pripremljen za sovjetskog lidera Leonida Brežnjeva pokazuje da je sjevernokorejski vođa Kim Il Sung poslao Staljinu preko 50 telegrama u kojima je tražio pomoć za ujedinjenje Koreje vojnim sredstvima. U ostvarenju tog nauma, Kim Il Sung je predložio plan u tri faze, koji je otpočeo koncentrisanjem

⁶⁰ Hrvatski povijesni portal, <http://povijest.net/v5/20-stoljece/2008/korejski-rat-1/>

⁶¹ Bruce Cummings, *The Origins of the Korean War*, vol1, *Liberation and the Emergence of Separate Regimes, 1945-1947* (Princeton University Press, 1981), and vol. 2. *The Roaring of the Cataract, 1947-1950* (Princeton University Press, 1990).

trupa sjevereno od 38 paralele, kada je upućen apel za „mirno ujedinjenje.“ Američka istražiteljica Kathren Weathersby smatra da pošto su SAD podržale Južnu Koreju, ona je odbacila taj apel, a Kim Il Sung je predložio iznenadni napad. Ona dalje tvdi da je tog proljeća, Kim Il Sung boravio u Moskvi kada je konačno dobio Staljinovo odobrenje za napad, zasnovano na izvještajima britanskih špijuna koji su radili za KGB da se Koreja nalazi izvan američkih odbrambenih linija, te dodaje da je dozvolu za napad Staljin dao prvenstveno zbog odnosa sa kineskim liderom Mao Tse-tungom koji bi svakako podržao taj napad i time uvećao svoj ugled u komunističkom svijetu spram Staljina.⁶²

Govoreći na Šestom kongresu Komunističke partije Jugoslavije, održanom od 2. do 7. novembra 1952. godine u Zagrebu, Josip Broz je istakao:

„Ja sam naprijed spomenuo da je Korejski rat posljedica imperijalističke politike podjele Koreje na sfere interesa i miješanja u unutrašnje poslove te zemlje. Prema tome, taj rat nema veze sa interesima i zahtjevima korejskog naroda za ujedinjenje i nezavisnost. SSSR je iskoristio svoj uticaj u Sjevernoj Koreji da bi, gurnuvši Sjevernu Koreju u agresivan rat, prigrabio tuđim rukama i Južnu Koreju pod svoj uticaj. Čineći tu konstataciju, ja nimalo ne smanjujem odgovornost zapadnih sila, koje su takođe krive za situaciju koja je nastala u Koreji, jer je kao rezultat njihovih sporazumijevanja oko podjele na interesne sfere i počeo 1950. godine, Korejski rat koji može da se pretvori u svjetski sukob.“⁶³

Imajući u vidu relativno vješto laviranje Jugoslavije između Istoka i Zapada u vrijeme korejskog sukoba, svojevrsnu političku ironiju predstavlja činjenica da su ne mnogo godina

⁶² Daniel Sneider, Archives Reveal Cold War History, Christian Science Monitor, January 20, 1993 <http://www.csmonitor.com/1993/0120/20081.html>

⁶³ Borba Komunističke Jugoslavije za socijalističku demokratiju, VI Kongres KPJ, str. 17.

poslije njegovog završetka⁶⁴ Jugosloveni oficijelno „prihvatili“ da je agresor bila ne Sjeverna, već Južna Koreja. Jugoslavija se vratila svojoj ideološkoj porodici (socijalističkih zemalja) i to je bila cijena koju je morala da plati da bi obezbijedila prijateljstvo Kim Il Sunga.⁶⁵

* * *

Promjena jugoslovenskog stava po pitanju Koreje svakako nije bila rezultat altruizma već jednostavan odraz politike podržavanja mjera koje će po mišljenju režima osnažiti jugoslovensku bezbjednost i interese. Kineska intervencija u Koreji je očigledno imala za posljedicu da su se Jugosloveni plašili da bi sovjetski blok mogao biti spreman da rizikuje posljedice agresije protiv Jugoslavije. Shodno tome, Beograd je želio da ima jasan stav o protivljenju agresiji, tako da ne bi bilo smetnji da zatraži podršku Ujedinjenih nacija u slučaju napada na Jugoslaviju. Sovjetsko rukovodstvo smatralo je da bi u slučaju napada na Jugoslaviju došlo do trenutne američke umiješanosti u Jugoslaviji, što bi za posljedicu imalo ozbiljan odliv resursa iz sovjetske orbite i veliki rizik da bi konflikt mogao pre-rasti u opšti rat.

⁶⁴ Primirje je potpisano u Panmunjonu 27. juna 1953. godine, a Koreja je ostala podijeljena na dvije države.

⁶⁵ Ranko Petković, *Jedan vek odnosa Jugoslavije i SAD*, Beograd 1992, str. 129.